Eduskunta
hallintovaliokunta

Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 2.9.2019

MAAHANMUUTTOVIRASTON LAUSUNTO ASIASSA K 11/2019 VP, EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIEHEN KERTOMUS VUODELTA 2018

Maahanmuuttovirasto kiittää hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa. Maahanmuuttoviraston osalta keskeisiä ovat kertomuksen ulkomaalaisasioita koskevat jaksot.

Maahanmuuttovirastoon kohdistuvasta laillisuusvalvonnasta

Oikeusasiamiehen kertomuksessa on tuotu esille tyypillisinä ulkomaalaiskanteluiden aiheina viranomaisten pitkät käsittelyajat ja hyvän hallinnon vastaisiksi koetut menettelytavat. Kantelut ovat koskeneet Maahanmuuttoviraston lisäksi myös muita ulkomaalaisasioita käsitteleviä viranomaisia.

Oikeusasiamies antoi kertomusvuonna Maahanmuuttovirastolle kuusi huomautusta lainvastaisesta menettelystä. Kaikki huomautukset koskivat viraston käsittelyaikoja, viisi niistä oleskelulupa-asioissa ja yksi turvapaikka-asiassa. Vuoden 2019 aikana eduskunnan oikeusasiamiehen antamat huomautukset käsittelyajoissa ovat ylittäneet kertomusvuoden 2018 lukumäärän. Syyskuun alkuun mennessä huomautuksia on annettu kahdeksan. Käsittelyajat oleskelulupa-asioissa ovat olleet keskeinen aihe myös Maahanmuuttovirastolle, oikeuskanslerinvirastolle sekä sisäministeriölle tehdyissä kanteluissa, joiden kohteena Maahanmuuttovirasto on ollut.

Keskeinen syy käsittelyaikojen ylittymiselle on viraston resurssipulasta johtuva ruuhkautuminen. Ylimpien laillisuusvalvojien käytännössä on vakiintuneesti katsottu, etteivät viranomaisen ruuhkautuneeseen työtilanteeseen, töiden järjestelyyn, resurssipulaan tai toimivallan siirtoon liittyvät syyt oikeuta poikkeamaan lakisääteisistä määräajoista ja velvollisuuksista. Tästä syystä virasto on saanut ylimmiltä laillisuusvalvojilta useita moitteita.

Oleskelulupahakemusten käsittelyajoista

Oleskelulupa-asioita käsittelevän maahanmuuttoyksikön osalta nykyinen resurssitilanne ei vastaa vireille tulevien asioiden määrää. Tämä on johtanut lakisääteisten käsittelyaikojen ylittymiseen perhesiteen, työn ja opiskelun perusteella tehdyissä hakemuksissa. Tällä hetkellä esimerkiksi pelkästään perhesiteen perusteella tehtyjä hakemuksia, joissa laissa säädetty käsittelyaika on ylittynyt, on noin 700. Yrittäjien oleskelulupahakemuksilla ei ole laissa säädettyä käsittelyaikaa. Niiden käsittely on hidastunut, koska henkilöstöä on jouduttu keskittämään työperusteisiin oleskelulupiin, joiden käsittelyajoista on säädetty laissa. Toisaalta

PL 10, 00086 Maahanmuuttovirasto
puh. 0295 430 431
faksi 0295 411 720
PB 10, 00086 Migrationsverket
tfn 0295 430 431
fax 0295 411 720
P.O. Box 10, 00086 Maahanmuuttovirasto, Finland
tel. +358 295 430 431
fax +358 295 411 720

myös työperusteisten oleskelulupahakemusten käsittelyssä resurssivaje on huomattava ja käsittelyaikojen ylityksiä tapahtuu. Kesäkuun loppuun mennessä työperusteisten hakemusten määrässä on ollut kasvua 24 %. Hallitusohjelmassa on myös asetettu useita tehostamistavoitteita niiden osalta. Unionin kansalaisen oleskelukorttihakemuksissa laissa säädetyn kuuden kuukauden käsittelyajan ylitykset ovat jatkuvasti uhkana. EU-kansalaisten oleskeluoikeuden rekisteröinneissä on yli vuoden käsittelyaika, koska oleskelukorttien käsittelyä on priorisoitu.

Vuoden 2018 rekrytointien ja yksikössä tehtyjen tehostamistoimenpiteiden ansiosta kehitystä on saatu käännettyä parempaan suuntaan ja jonoja hieman lyhenemään. Päätösten lukumäärä on tänä vuonna ylittänyt vireille tulevien hakemusten määrän. Lisäksi asioinnin sujuvuus on saatu vakiinnutettua tavoitetasolle. Yksikössä on kuitenkin edelleen vireillä useita satoja hakemuksia, joiden lakisääteinen käsittelyaika on ylittynyt. Priorisoinneilla ei voida juuri vaikuttaa käsittelyaikoihin, koska virastolla ei ole sellaista asiakasryhmää, jonka asiat voitaisiin jättää kokonaan hoitamatta. Lisäresurssien tarve on siten edelleen suuri.

Mikäli budjettiesitys toteutuu ja resursseja vähennetään nykyisestä jättämällä määräaikaisuuksia jatkamatta, maahanmuuttoyksikön toiminnalle aiheutuisi huomattavaa haittaa. Palvelupisteiden toimintaa jouduttaisiin supistamaan. Osa niistä jouduttaisiin todennäköisesti sulkemaan, mikä johtaisi hakemusjonojen ja asiointimatkojen pitenemiseen. Käsittelyajat ylittyisivät satojen sijaan tuhansissa hakemuksissa. Maahanmuuton ministerityöryhmän hyväksymän laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaisen toimintaohjelman 2017–2020 mukainen jälkikäteinen lupavalvonta kutistuisi olemattomaksi. Oleskeluluvan edellytysten selvittämisestä ei nykylainsäädännöllä voida tinkiä. Lisäksi puutteellinen selvittäminen johtaisi maahantulo- ja maassaoleskelusäännösten kiertämisen lisääntymiseen ja pahimmillaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumiseen. Vaihtoehtoina olisivat huomattavasti nykyisessä laissa säädettyä pidemmät käsittelyajat tai lainsäädäntömuutos, jolla oleskelulupien harkinnanvaraisia edellytyksiä poistetaan. Päätöksenteon turvaamiseksi jouduttaisiin myös luopumaan tai karsimaan muista toiminnoista, kuten puhelinpalveluista, sähköpostitiedusteluihin vastaamisesta, viiteryhmien tiedottamisesta ja kouluttamisesta.

Turvapaikkahakemusten käsittelyajoista

Turvapaikka-asioissa käsittelyruuhkaan vaikuttaa edelleen merkittävästi vuoden 2015 tilanne, jolloin vireille tuli noin 32 500 turvapaikkahakemusta. Tässä vaiheessa turvapaikkayksikön tilanteeseen vaikuttaa erityisesti uusintahakemusten sekä hallinto-oikeuksista uuden selvityksen vuoksi palautettujen hakemusten suuri määrä. Resurssivajeen vuoksi puhuttelun järjestäminen on ruuhkautunut niissä useissa hallinto-oikeuksista palautetuissa tapauksissa, joissa uusi puhuttelu on tarpeen. Samanaikaisesti turvapaikkayksikön käsittelyaikoihin vaikuttaa 20.7.2018 voimaan tullut ulkomaalaislain 98 a §, jonka mukaan turvapaikkahakemus on ratkaistava kuuden kuukauden sisällä hakemuksen vireillepanosta. Lakia sovelletaan hakemuksiin, jotka on jätetty lain voimaantulon jälkeen.

Koska käsittelyaikavelvoitteen piirissä olevia hakemuksia kiirehditään, sen piiriin kuulumattomien hakemusten käsittely on hidastunut. Vaikka kaikkia hakemuksia pyritään edistämään, ennen lainmuutosta vireille tulleiden hakemusten käsittely on hidastunut huomattavasti. Turvapaikkayksikön pidentyvät käsittelyajat lisäävät vastaanottopalveluiden tarvetta ja kustannuksia.

Lopuksi

Virastossa tehdyillä toimenpiteillä käsittelyaikojen suuntaa on jossain määrin saatu muutettua parempaan päin ja työjonoja maahanmuuttoyksikössä on saatu lyhennettyä. Keskeinen käsittelyaikoihin vaikuttava asia kuitenkin on resurssitilanne. Tilanne on edelleen ruuhkautunut, eikä käytössä olevilla ja jatkossa mahdollisesti vähentyvillä resursseilla pystytä takaamaan turvapaikka- ja oleskelulupahakemusten viivytyksetöntä käsittelyä perustuslain 21 §:n, hallintolain 23 §:n ja ulkomaalaislakiin sisältyvien erityisten enimmäiskäsittelyaikavaatimusten edellyttämillä tavoilla. Mikäli viraston resurssitilanne ei parane tai huonontuu entisestään, virasto saa jatkossakin moitteita ylimmiltä laillisuusvalvojilta käsittelyaikojen ylityksistä.

Ylijohtajan sijaisena,

apulaispäällikkö Raimo Pyysalo

Ylitarkastaja Suvi Okkonen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Maahanmuuttovirasto 16.09.2019 klo 11:34. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu Eduskunnan hallintovaliokunta